

Klodens tilstand – utfordringer og muligheter for reiselivet

Innlegg under oppstartseminar for Innovasjon Norge sitt prosjekt
"Bærekraftig reiseliv 2015"
Dr. Holms Hotel, Geilo
26.-27. november 2008

Carlo Aall, Vestlandsforskning

Hva skal jeg snakke om?

- **Klodens tilstand**
 - Noen generelle trekk
 - Klimaproblemet
- **Bærekraftig utvikling**
 - Reiselivet som del av problemet?
 - Reiseliv som offer for utviklingen?
 - Reiselivet som del av løsningen?
- **”Bærekraftig reiseliv” eller ”berre kraftig reiseliv”?**

Min erfaringsbakgrunn

- Utdanna tidl. NLH med praksis på geitebruk i Nord-Norge
- Miljøvernrådgiver i Ølen kommune 1988-90 og arbeidet bl.a. med miljøbasert reiselivsutvikling
- Forsker ved Vestlandsforskning siden 1990
- Involvert i bygdeturistbedrift siden 1995 (Henjatunet Gardsrestaurant)

 Norsk Gardsmat

Henjatunet Gardsrestaurant Servering

Heim
Kva skjer denne vecka?
Servering
Selskaps- og møtelokale
Historie og tradisjonar
Urtehagen
Spesialarrangement
Omvising
Presseklipp

Døme på middag

....og dessert

Vi har ein lit spesiell vri når der gjeld val av meny, menyen er ei overrasking. Du kan sjå menyen med ordet om "Ekte" eller "Kjøt" - men vi ser helst at du måltidet ut frå den standarden

www.henjatunet.no

- **Bakgrunn**

- Etablert av **Høgskulen i Sogn og Fjordane** og **Vestlandsforskning** i Sogndal den 2. mai 2007 med Stortingets næringskomité som gjester
- Spissområde geoturisme, bærekraftig reiseliv og IT-reiseliv
- Strategisk forskning til støtte for realisering av mål om et bærekraftig reiseliv

- **Forskergruppe på ca 10 årsverk**

- **Større prosjekter**

- Sustainable Destination Norway (2008-10), samarb. med Univ i Stavanger og Høgskulen i Finnmark, finansiert: Norges forskningsråd/NHD
- Vindkraft og reiseliv (2007-08), finansiert: Vestavind AS
- Fritidsforbruk (2008-10), samarb. med NTNU og SIFO, finansiert Norges forskningsråds program "Miljø 2015"
- Nasjonalpark og reiseliv (2008-10), samarb. med Univ i Klagenfurth, finansiert Norges forskningsråds program "Miljø 2015"
- ARENA Inovativ Fjordturisme, finansiert Innovasjon Norge
- Kvalitetssystem for geoturisme, finansiert Hotellgruppa i Sogn

Forskingssenter for

geoturisme og berekraftig reiseliv

Klodens tilstand

Hva trodde vi før?

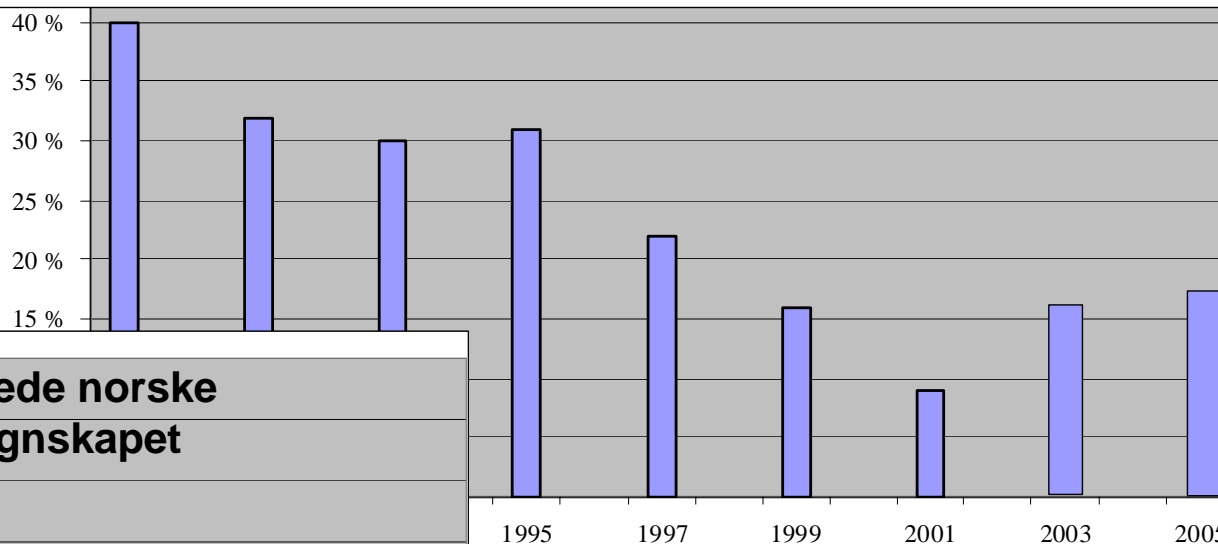
- **Få og store punktkilder hovedproblemet**
 - Eks industriutslipp
- **Lokale og synlige miljøproblemer viktigst**
 - Eks fiskedød og forsøpling
- **Miljøproblemer løses stadig**
 - Eks elbilen løser miljøproblemet fra transport
- **Miljøtiltak i næringslivet løser problemet**
 - Eks rensetiltak og enøk
- **Miljøeffektivisering løser miljøproblemet**
 - Eks mer drivstoffgjerrige biler

Hva vet vi nå?

- **Mange og små diffuse kilder hovedproblemet**
 - Eks privatbil
- **Globale og abstrakte miljøproblemer viktigst**
 - Eks klimaendringer
- **Miljøtiltak flytter ofte problemene**
 - Eks elbilen reduserer lokale utslipp men øker problemene fra strømproduksjon
- **Miljøtiltak i næringslivet ikke nok, forbruket må også endres**
 - Eks forbruksavgifter
- **Effekten av miljøeffektivisering spises opp av volumøkning**
 - Eks økning i bilkjøring veier opp for mer drivstoffgjerrige biler; utslippene øker likevel

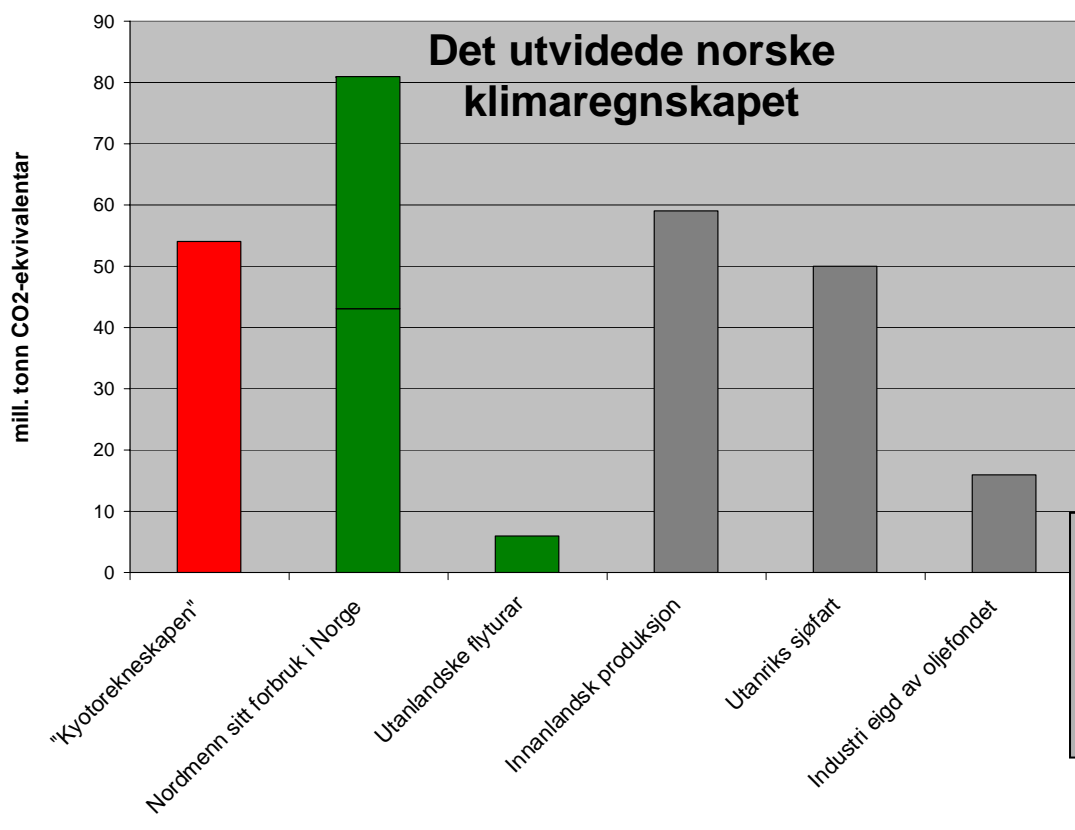
Tre sider ved klimaproblemet

Andel av befolkningen som oppgir at de er meget bekymret for klimaendringer (andre svaralternativ: ganske, lite og ikke bekymret)

Kilde: Norsk Monitor

Det utvidede norske klimaregnskapet

Klimatiltak kan også medføre miljøproblemer:

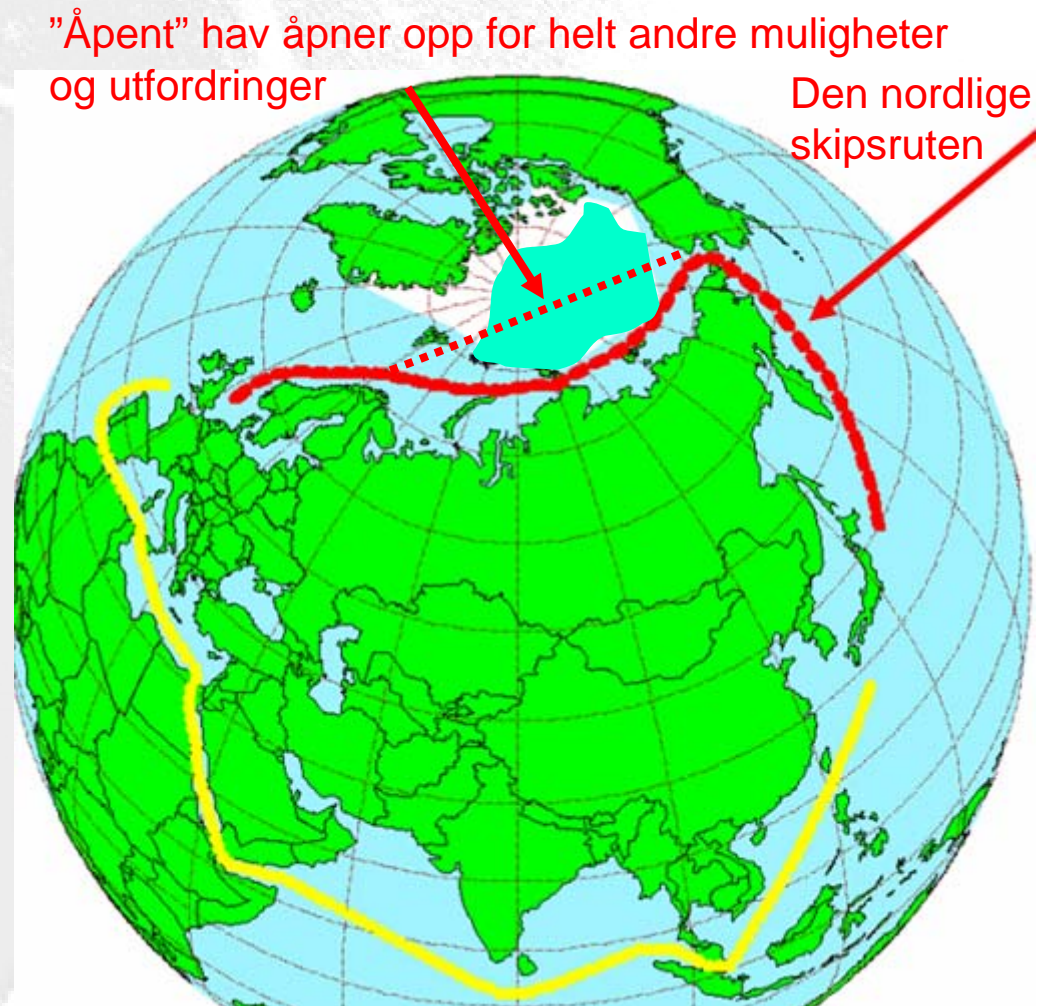
- Karbonbinding gjennom skogplanting → tap av biologisk mangfold
- Overgang til "hydrogensamfunnet" → redusert energieffektivitet

Noen påstander om klimaproblemet

- Klimaendringer hender allerede i dag og vi har et “underskudd av klimatilpasning” og et underskudd av ”utslippsreduksjoner”
- Uansett hvor mye vi klarer å redusere klimagassutslippene i den nære framtiden så vil gårsdagens utslipp påføre oss store utfordringer når det gjelder klimatilpasning
- Det er stor usikkerhet knyttet til klimaspørsmålet, men det gjelder ikke:
 - Om vi har klimaforandringer
 - Om klimaforandringene er menneskeskapte
- Den store usikkerheten gjelder:
 - Hvordan klimaendringene vil variere lokalt
 - Hvordan klimaendringer vil samspille med samfunnsendringer
- Erfaringene har vist at vi kronisk har undervurdert utslipp av klimagasser og konsekvensene av klimaendringene

Smelting av isen i polhavet: framtiden er nå!

- **Spådommer fra 2004**
 - "I 2040 er kanskje skipningssesongen i polhavet økt til 150 dager, sammenlignet med 20-30 døgn ved århundreskiftet"
- **Spådommer fra 2007**
 - Sensommerisen vil forsvinne totalt innen utgangen av 21. århundre
- **Situasjonen i dag**
 - Store deler er allerede isfritt om sensommeren
 - Sensommerisen kan forsvinne alt i 2013

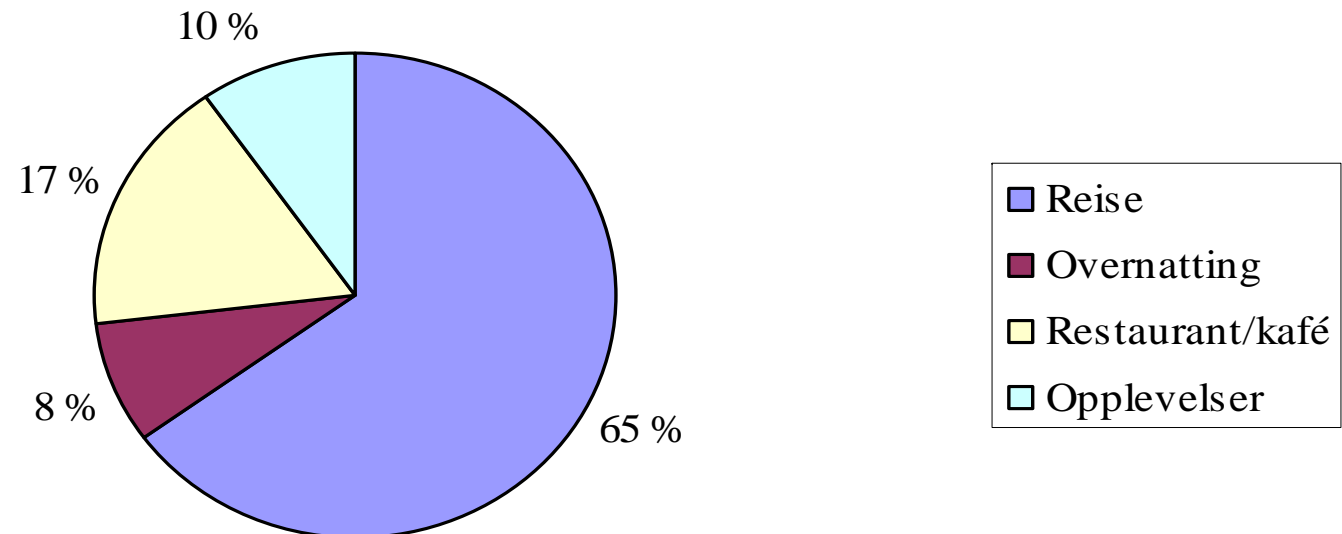

Reiselivet som del av problemet

Klimagassutslipp fra reiselivet

Globalt står reiselivet for om lag 5 prosent av de samlede CO₂-utslippene (om lag like mye som landet Russland!)

Klimagassutslipp fra norsk reiseliv i Norge

Kilde: Vestlandsforskning

Flyeksplosjonen!

Persontransportarbeid, millioner personkilometer

År	Jernbane	Buss	Personbil	Fly			
				Sum	Innland	Charter	Utland rutefly
1985	2 706	4 315	35 169	7 501	685	5 508	1 308
1997	2 490	4 525	43 196	10 643	1 488	5 600	3 555
2005	2 860	4 589	49 488	22 107	1 981	7 524	12 602
Utvikling	+6 %	+6 %	+41 %	+195 %	+189 %	+37 %	+863 %

Hverdagstransport stabil – fritidstransporten den som "eksploderer"

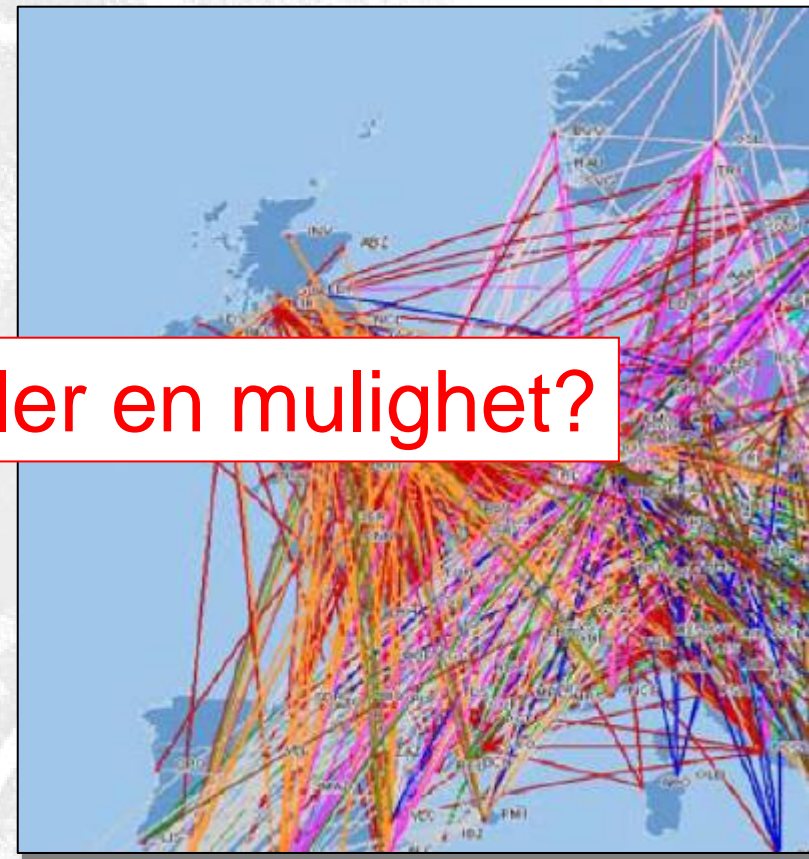
Fordeling av persontransportarbeidet

År	Jernbane	Buss	Personbil	Fly			
				Sum	Innland	Charter	Utland rutefly
1985	5 %	9 %	71 %	15 %	1 %	11 %	3 %
1997	4 %	7 %	71 %	17 %	2 %	9 %	6 %
2005	4 %	6 %	63 %	28 %	3 %	10 %	16 %

Utvikling av lavprisflyruter i Europa

2001

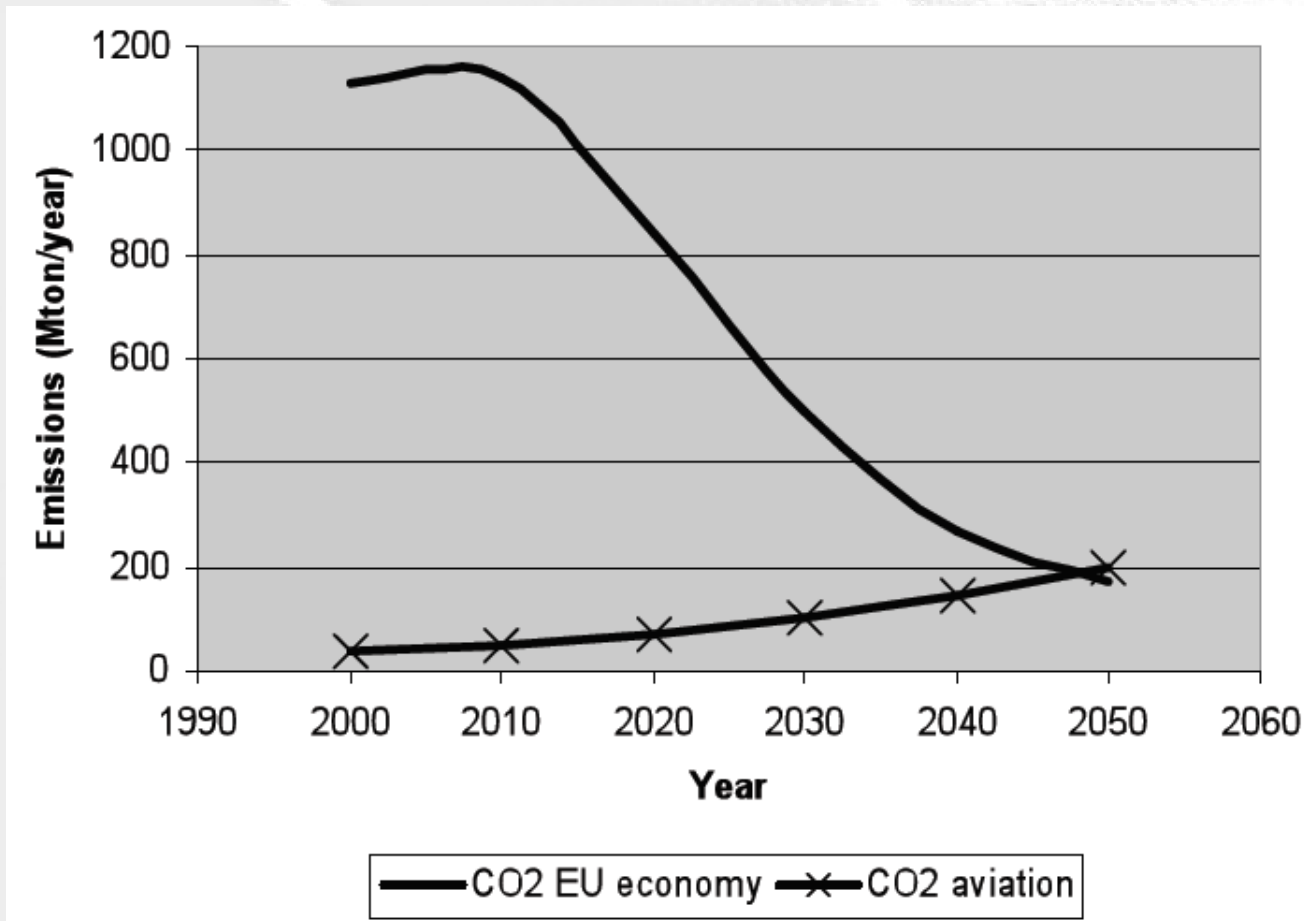
2005

Et problem eller en mulighet?

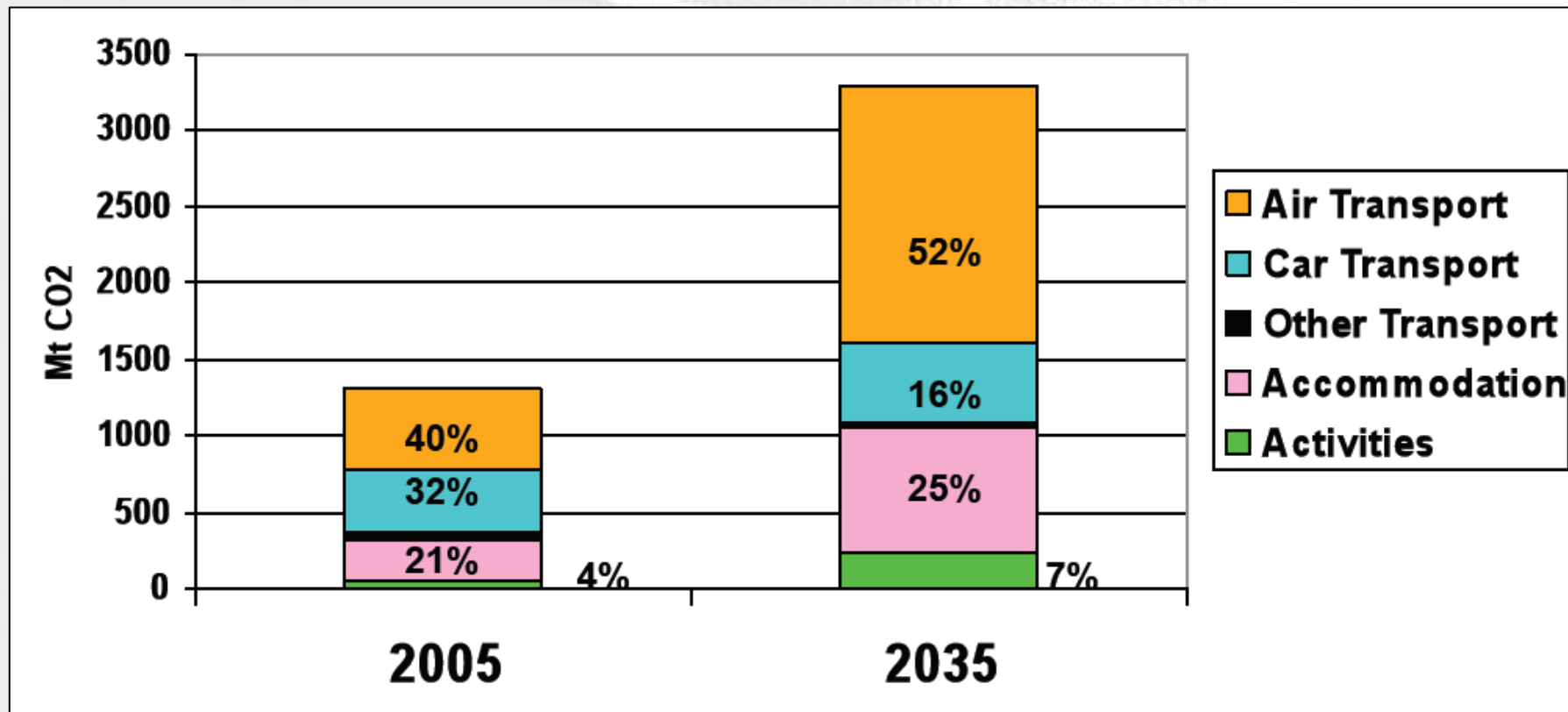
Kilde: Turismens utredningsinstitut (2006)

Vil EUs politikk løse problemet?

Kilde: Bows, A., Anderson, K., Upham, P. (2006): Contraction and Convergence: UK carbon Emissions and the Implications for UK Air Traffic. Technical Report, Tyndall Centre, Manchester.

"Business as usual" framskriving av globale CO₂-utslipp fra turisme

Kilde: FNs turistorganisasjon, FNs miljøprogram, Verdens meteorologiske organisasjon (2008): "Klimaendring og turisme: Respons på globale utfordringer". Madrid, Spania (på engelsk)

Hvor rette inn innsatsen? (samlet vurdering av gjennomførbarhet og reduksjonspotensiale)

	Incoming tourism		Outgoing tourism	
	leisure	business	leisure	business
Flyreiser				
• Korte reiser	●	●	●	●
• Middels reiser	●	●	●	●
• Lange reiser	●●●	●	●●●	●
Bilreiser	●	●	●	●
Togreiser	●	●	●	●
Bussreiser	●	●	●	●
Overnatting	●	●	●	●
Aktiviteter	●	●	●	●

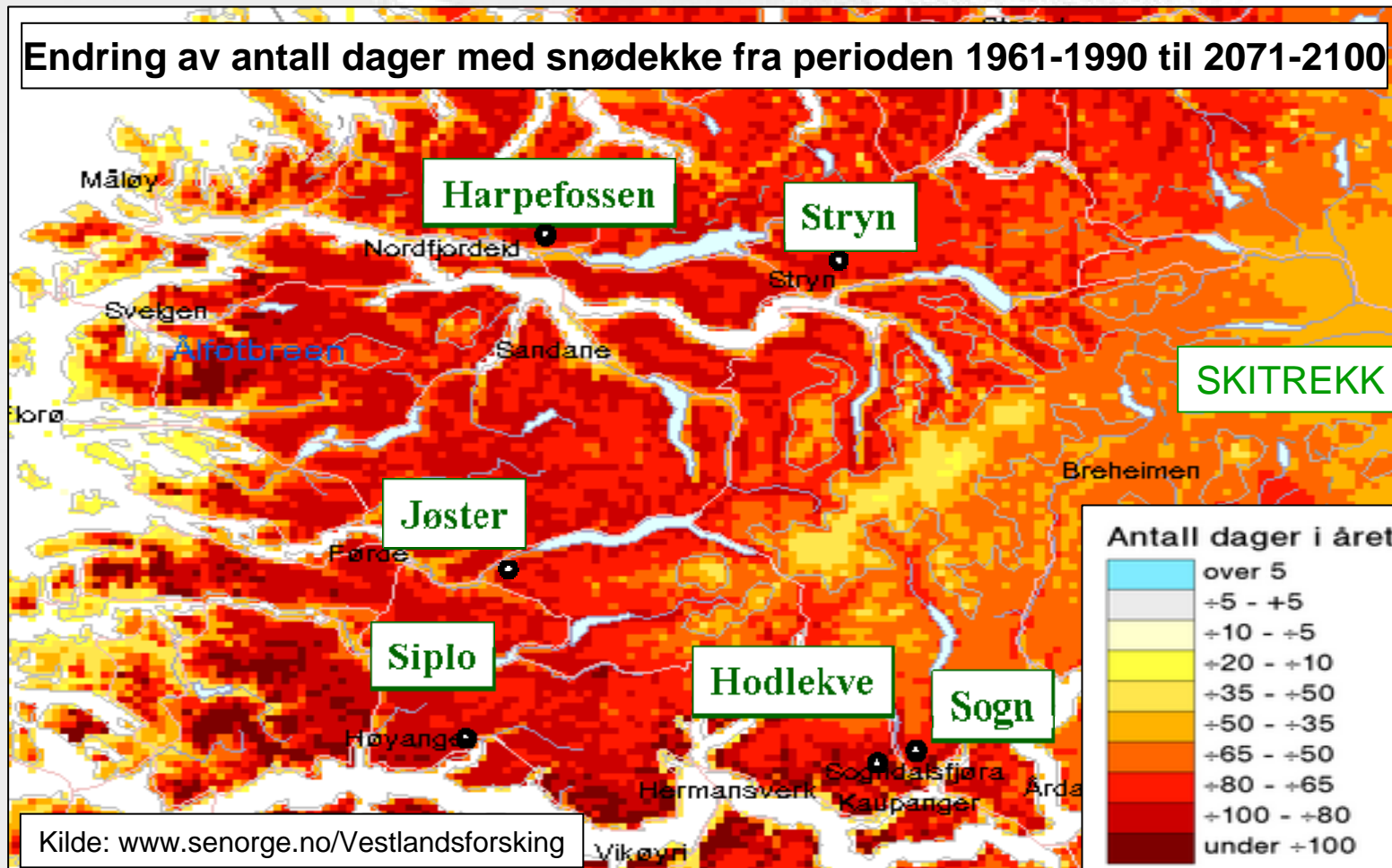
Kilde: FNs turistorganisasjon, FNs miljøprogram, Verdens meteorologiske organisasjon (2008): "Klimaendring og turisme: Respons på globale utfordringer". Madrid, Spania (på engelsk)

Reiselivet som offer for utviklingen

Sårbarhet for klimaendringer?

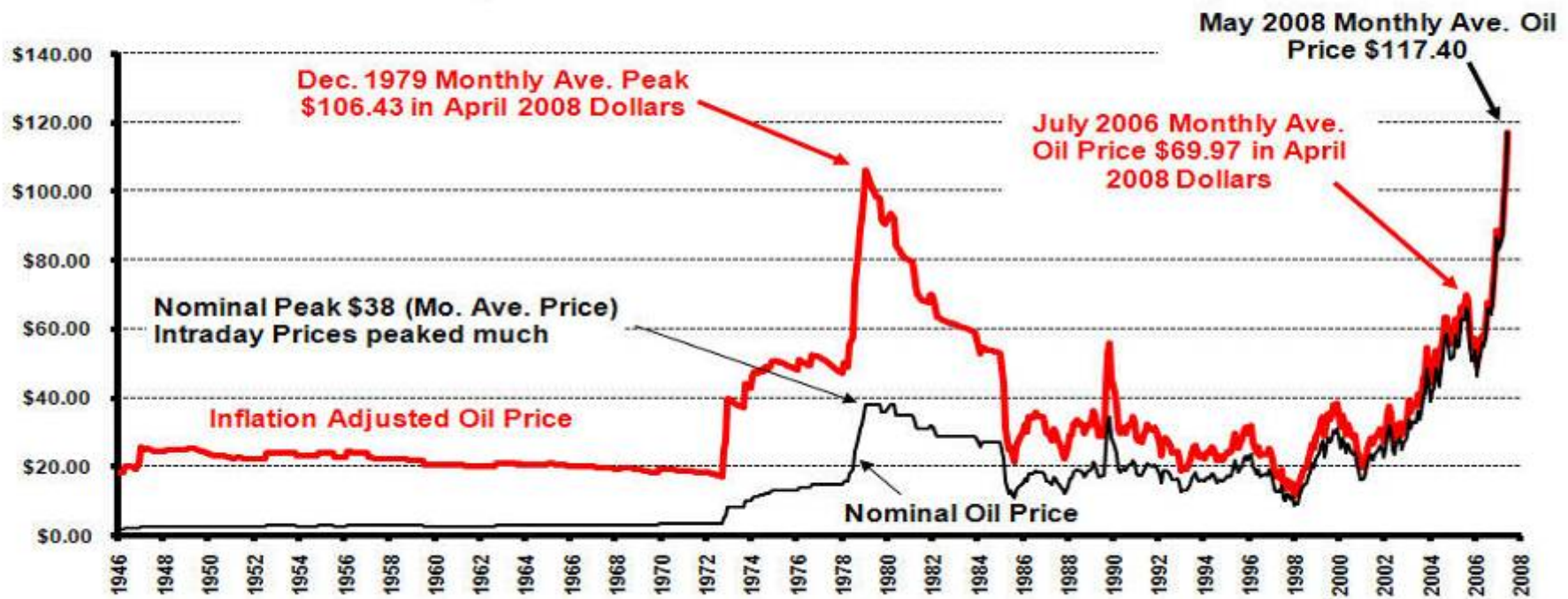
Endring av antall dager med snødekke fra perioden 1961-1990 til 2071-2100

Sårbarhet for oljepriser

Inflation Adjusted Monthly CRUDE OIL PRICES (1946-Present) In April 2008 Dollars

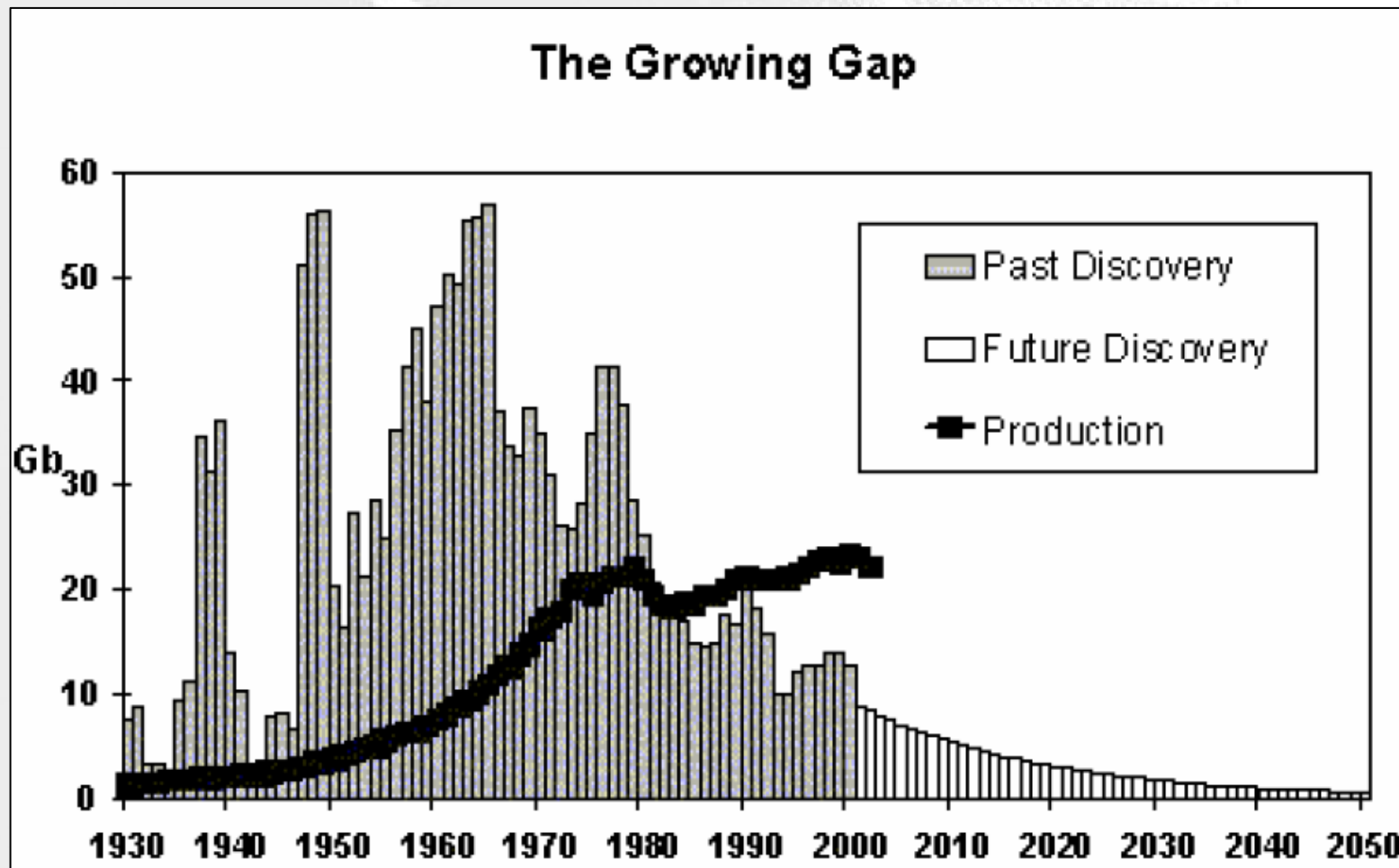
© www.InflationData.com
Updated 6/12/2008

Nominal Monthly Ave. Oil Price
Inflation Adjusted Monthly Average Oil Price

Source of Data:
Oil Prices- www.ioga.com/Special/crudeoil_Hist.htm
CPI-U Inflation index- www.bls.gov

..eller sårbarhet for "peak oil"?

Kilde: Colin Cambell, nyhetsbrev april 2008, ASPO

Varsel om klimareguleringer av reiselivet?

- **Økte avgifter for båt og flytransport?**
 - "Det arbeides også for at klimagassutslipp fra internasjonal skips- og luftfart skal inkluderes i bindende utslippsforpliktelser under Klimakonvensjonen og i et globalt kvotemarked slik at sektorene selv bærer kostnadene ved sine klimagassutslipp" (regjeringens reiselivsmelding)
- **Men kanskje ikke så problematisk likevel?**

Klimanøytral bilutleie

Satsing på bærekraft har betydning også for eksempel for bilutleie. Avis Bilutleie er 100 prosent klimanøytral i driften etter mønster tilrettelagt av FN. Gjennom GRIP (stiftelsen «Grønt i praksis») og selskapet CO2focus, har Avis Bilutleie inngått en samarbeidsavtale om kjøp og administrasjon av FN-godkjente klimavoter. Selskapet nøytraliserer alle sine klimautslipp fra firmabiler, flyreiser og strømforbruk ved å benytte sertifiserte klimavoter og leier også ut klimanøytrale biler til kunder med firmaavtale. En klimanøytral bil innebærer at man reduserer utslipp i et U-land like mye som den mengden CO2 som slippes ut gjennom egen kjøring. Eksempelvis vil en bil som kjører **25 000 km** i året med et forbruk på 0,8 liter bensin per mil, slippe ut 2,8 tonn CO2. Prisen for å klimanøytraliserer denne bilen vil være **445 kroner per år**.

Your results

Your flight will produce **0.2203 tonnes** of CO₂

Simply choose from the projects below to make the flight CarbonNeutral. Once you've selected, we'll give you options for personalising the email certificates.

SAS Portfolio
cost - € 2.56

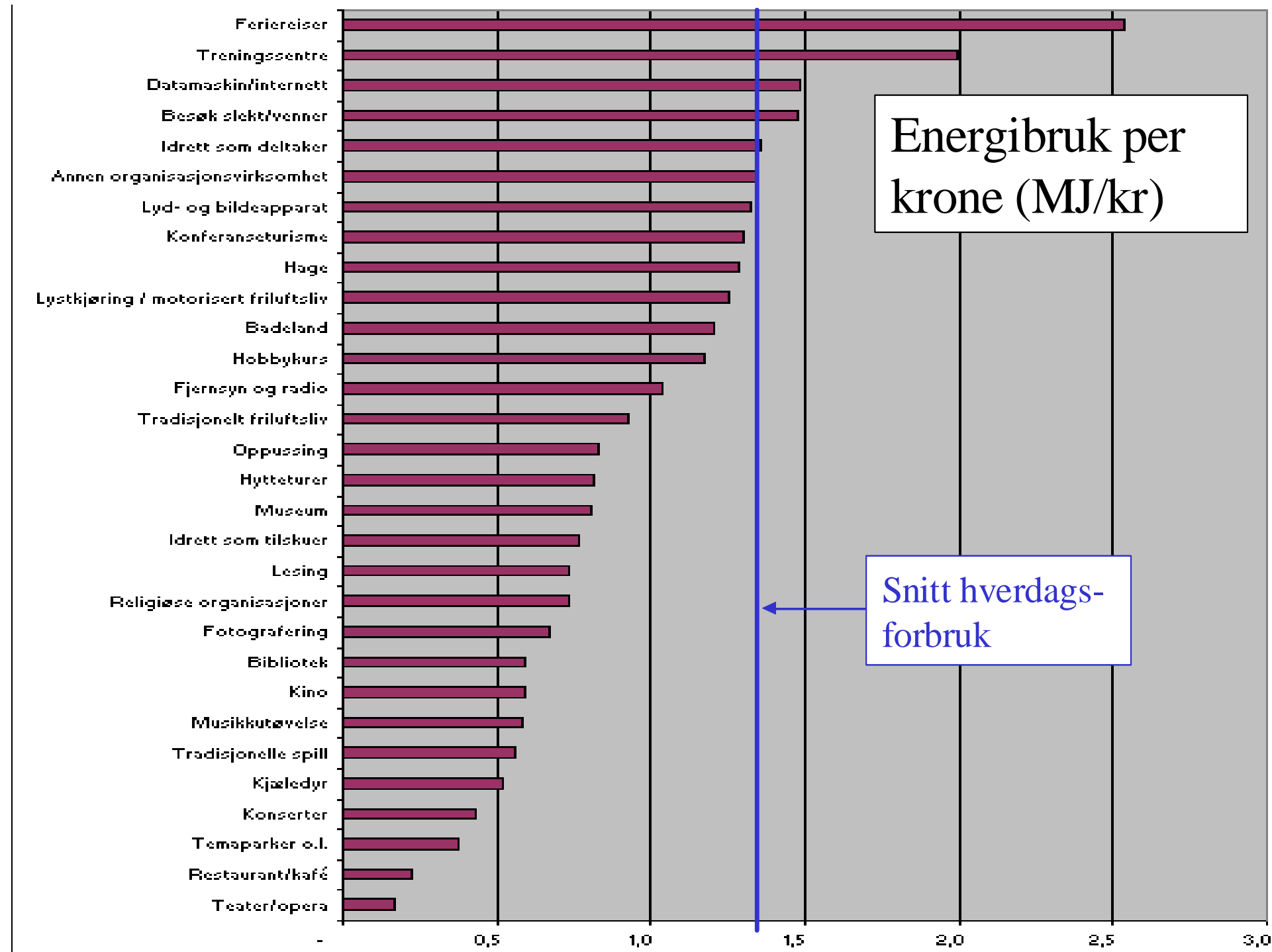
Tromsø-Oslo t/r i "business" og "full flex": ca 4.800 kr

[Click here for more information about this portfolio](#)

BUY IT →

Reiselivet som del av løsningen

To motsatte teorier om hvordan vi er i fritiden

- 1. Vi tar oss "fri" fra våre (eventuelle) miljøholdninger og unner oss noe "ekstra"**
- 2. Vi er særlig åpne for nye inntrykk, for eksempel å lære oss en mer bærekraftig livsform**

”BIFF”: spise mer miljøvennlig når vi er på ferie

- **Utgangspunkt**

- Overgang til økologisk og lokal mat kan medføre 10% reduksjon i energiforbruk og klimagassutslipp fra ditt matvareforbruk
- Men i Norge er det bare ca 1% av matvareforbruket som er ”økologisk”

- **Øko- og lokalmat i reiselivet**

- DNTs satsing på ”kortreist mat” (20 hytter i 2007)
- Gardsmatbedrifter og gardsmatrestauranter (ca 200 stk)
- Choice hotellenes satsing på økologisk mat (fra 1.2 2008 tilbyr de økologisk frokost på alle sine hoteller)
- Slowfood bevegelsen (nå 11 lokallag i Norge)

”BIL”: reise mer miljøvennlig når vi er på ferie

- **Utgangspunkt**

- Privatbil- og (særlig) flytransport øker så mye at de miljøteknologiske tiltakene ikke klarer å hindre en økning i miljøbelastningen fra persontransporten

- **”Bærekraftig mobilitet” i reiselivet**

- Omfanget av besøk på DNTs hytter øker år for år
- Sykkelturisme øker i Norge og internasjonalt
- ”Sydentur” med tog øker (eks Star Tours ”Blue train”)
- Bilfrie destinasjoner (så langt ingen i Norge!)
- ”Slow movement” (www.slowmovement.com)

“BOLIG”: bo mer miljøvennlig når vi er på ferie (?)

- **Utgangspunkt**
 - ”Bolig” står for om lag 1/3 av klimagassutslippene fra vårt private forbruk
- **”Økobiliger” i reiselivet**
 - ”Det enkle hyttelivet” – overførbare idealer til den ”vanlige” boligen?
 - Men, antall, størrelse, avstand til og materiell standard på hytter har økt dramatisk de siste årene – krever i tilfelle sterkere styring av hytteutbyggingen
 - Læring på en lavere skala: ”spareinnretninger” på hotellrom

Eller:

Forslag til alternativ strukturering av bærekraftindikatorer for reiselivet og forslag til konkrete indikatorer

- **Del av problemet**
 - Eks energiforbruk
 - Eks klimagassutslipp
 - Eks forbruk av biologisk produktivt areal
- **Offer for utviklingen**
 - Eks gjengroing av nærliggende turområde
 - Eks tap av urørt areal i nærliggende turområde
 - Eks endring i lengde på snøsesong for vinterdestinasjoner
- **Del av løsningen**
 - Eks andelen lokal og økologisk mat i serveringen
 - Eks andelen besøkende som reiser "ikke-fossilt" til og innen destinasjonen
 - Eks andelen besøkende som velger lavstandard og økoalternativ for overnatting

Noen glimt fra bærekraftdebatten i norsk reiseliv

- **1994: Miljøvennlig OL på Lillehammer**
 - Fokus på aktivitetene lokalt – ikke reisen til/fra
- **1997: Bygdeturismekonferansen i Sogndal**
 - Slagordet ”reis mindre – lev mer” vakte stor harme fra konferansedeltakerne
- **2001: Seminar om bærekraftig reiseliv arr. av Tinn kommune**
 - ”Bærekraftig utvikling er viktig. Jeg anbefaler at kommunen legger til grunn målet om lokal bærekraft som innebære å styrke befolkningsgrunnlaget, arbeidsplasser lokalt og ta hensyn til natur og kultur. Den globale bærekraft anbefaler jeg at kommunen driter i, det får nasjonale og internasjonale politikere ta seg av” (kjent reiselivsgründer)
- **2005: Seminar om geoturisme i Geiranger arr. av Innovasjon Norge**
 - ”Hvis Norge ikke tar imot turistene fra Kina tar bare svenskene det markedet” (uttalelse fra representant fra Innovasjon Norge).
- **2008: Regjeringen reiselivsstrategi**
 - Bærekraftig reiseliv lansert som et offisielt mål for norsk reiselivsutvikling

Men fortsatt mest vekt på "berre kraftig reiseliv"?

Gondolbane i Briksdalen

Kaldakari

Forslag til natur
randsonen

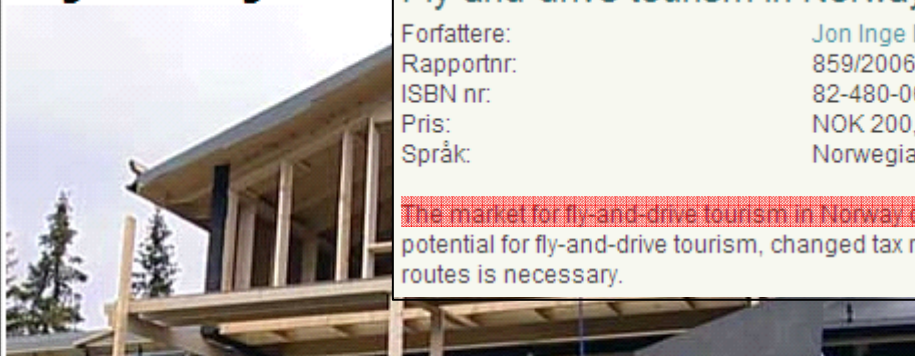
Transportøkonomisk institutt
Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning

Fly-and-drive tourism in Norway - the future potential

Forfattere: Jon Inge Lian
Rapportnr: 859/2006
ISBN nr: 82-480-0688-3
Pris: NOK 200,-
Språk: Norwegian

The market for fly-and-drive tourism in Norway could double within a few years. In order to realize the potential for fly-and-drive tourism, changed tax rules, targeted promotion and active work to develop new air routes is necessary.

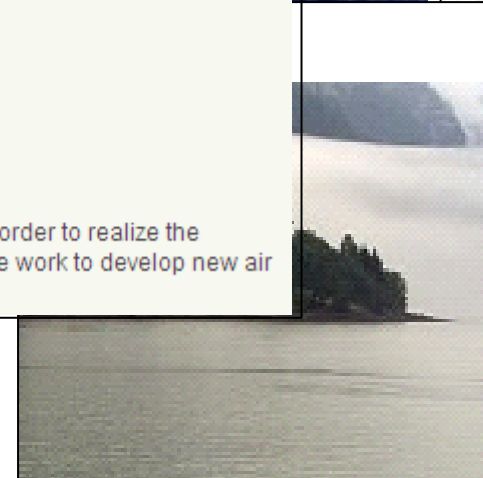
Hyttebyer f

Mange nye hytter kan dukke opp i områdene rundt Tromsø. (Arkivfoto: NRK)

Tromsøs ytterdistrikter kan bli dominert av hyttefelt for rike byfolk. Det viser innspill til Tromsøs arealplan for distriktene i kommunen.

Glem den lille familiehytta oppe i lia. Glem hyttemodus i eneboer-opplevelsen stille ro. Nå er det hyttefelt og ferie i flokk som teller.

nye cruisekaien ligge.

ai i Skjolden

Takk for oppmerksomheten!

Carlo Aall

caa@vestforsk.no

www.vestforsk.no